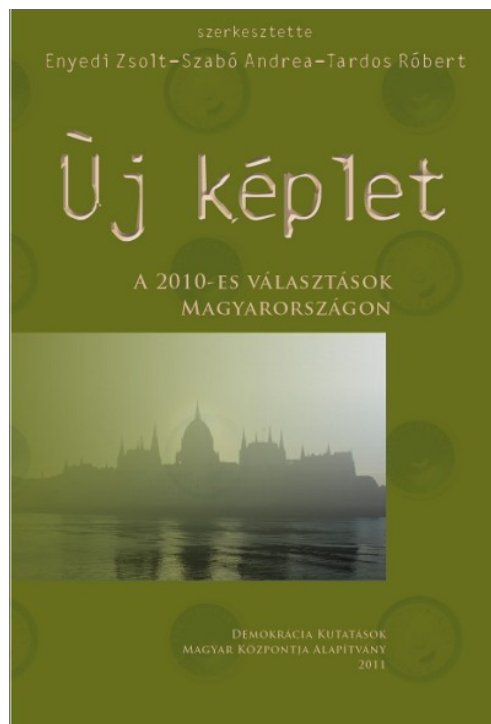

Beck László – Bíró Nagy András – Róna Dániel:
*Szabadesésben. Az MSZP 2006–2010 közötti
népszerűségvesztésének politikai napirendi magyarázatai*

Megjelent: Enyedi Zsolt, Szabó Andrea és Tardos Róbert (szerk.):
Új képlet. Választások Magyarországon, 2010. Budapest: Demokrácia
Kutatások Magyar Központja Alapítvány, 2011, 193-216. p.

Forrás: <http://www.valasztaskutatas.hu>

Beck László–Bíró Nagy András–Róna Dániel

SZABADESÉSBEN –
AZ MSZP 2006–2010 KÖZÖTTI
NÉPSZERŰSÉGVESZTÉSÉNEK POLITIKAI NAPIRENDI
MAGYARÁZATAI

BEVEZETÉS

A rendszerváltás utáni magyar politikatörténetben a Fidesz 1993–1994-es mélyrepülését leszámítva az MSZP 2006–2010 közötti visszaesése számít a legnagyobb népszerűségvesztésnek. Amíg azonban az első parlamenti ciklusban még az összes párt támogatottsága hektikusan változott, 1998 és 2006 között a pártrendszer megszilárdult, konszolidálódott, sőt befagyott (Enyedi 2006). A 1998-ban kialakult kvázi kétpártrendszer, a Fidesz–MSZP-világ csaknem egy évtizeden keresztül tartott: a pártrendszer olyan mértékben koncentrálódott, hogy a 2002-es és a 2006-os választásokon is e két nagy párt birtokolta a szavazatok körülbelül 85 százalékát. Mindkét ciklusban voltak ugyan kisebb-nagyobb ingadozások, de egyetlen olyan hónap sem akadt, amikor a Fidesz vagy az MSZP népszerűsége 30 százalék alá csökkent volna (a választani tudók, tehát a pártpreferenciával rendelkezők körében), ahogy 55 százalék fölé sem ment egyik sem. Egyre több lett a pártos választó, nemzetközi összehasonlításban is hűségesebbnek számítottak a magyar szavazók (Tóka 2005, 32). Ezt az állóvizet kavarta föl az MSZP 2006-ban: a szocialisták támogatottsága alig néhány héttel a választási győzelem után máris apadni kezdett, majd a nyári zuhanást követően lassabb ütemben, de folyamatosan csökkent. A mélyrepülés mellett az is meglepő, hogy a rendszerváltás történetének legsikeresebb – legtöbb választást nyerő – pártja képtelen volt visszakapaszkodni a korábbi támogatottsági szintre, és így a 2010-es választáson már nem is a győzelem megszerzése, hanem a Jobbik megelőzése volt a párt fő célja. Ezt, ha szűken is – valamivel több mint 2 százalékos különbséggel –, de teljesítették, azonban a szavazatok abszolút többségét a Fidesz söpörte be.

Tanulmányunkban ezt a jelenséget járjuk körül: miért csökkent drámaian az MSZP támogatottsága 2006 és 2010 között? Mi okozta a párt elhúzódozó válságát, miért vált tartóssá a népszerűségvesztés? Empirikus elemzésünkben ezeket a kérdéseket egy Magyarországon ritkán használt megközelítéssel fogjuk megválaszolni: a pártpreferencia-változás okait a politikai napirenddel hozzuk összefüggésbe.

Dolgozatunkban először a politikai napirend és a média hatásával kapcsolatos, e tanulmány szempontjából releváns irodalmat tekintjük át, majd részletesen ismertetjük az általunk kidolgozott módszertant, melyet a napirend-

észlelés mérésére alkalmazunk. Ezt követően empirikus elemzésünk első részében az elméleti fejezetből származó hipotéziseket teszteljük, illetve megvizsgáljuk a politikai napirend, a médiafogyasztás és a pártpreferencia-ingadozások közötti összefüggéseket. Az általános megállapításoktól a konkrétumok felé haladva az elemzés második szakaszát a napirendet meghatározó ügyek bemutatásának és hatásvizsgálatának szenteljük: sorra vesszük a ciklus legfontosabb eseményeit és azok megjelenését a médiában. A tanulmány végére reményeink szerint kiderül, hogy az évek folyamán miként vezettek a nagyobb figyelmet kapó hírek az MSZP támogatottságának fokozatos erodálásához.

ELMÉLETI KERET: A POLITIKAI NAPIREND ÉS A PÁRTPREFERENCIÁK

A szakirodalom szerint a pártpreferenciát hosszú távon a társadalmi háttérváltozók (Lazarsfeld et al. 1944), a szocializáció (Inglehart 1977) és az attitűdök (Converse 1963) határozzák meg. Egy párt népszerűsége akkor emelkedik, ha az általa képviselt ideológia is népszerűbb lesz. A társadalom értékviselkedései azonban csak nagyon lassan alakulnak át, az állampolgárok pártválasztása viszont havonta vagy akár hetente is megváltozhat. A rövid és középtávú pártpreferencia-ingadozást, illetve a kampányok hatását értelmezi a média és a politikai napirend kutatása. A mi tanulmányunknak ez az alternatív megközelítés lesz a kiindulópontja.

A napirendkutatás klasszikus irányzata a média és a közvélemény napirendje között állít fel kapcsolatot (*agenda-setting*, McCombs–Shaw 1972). Később nemcsak a média hatásával, hanem az arra ható tényezőkkel is egyre többen foglalkoztak (Berkovitz 1992, Zaller 1999, Yoon 2005); az *agenda-setting*-et továbbfejlesztve pedig nem a fontosság, hanem a vélemény került a kutatások homlokterébe (*framing*, Iyengar–Kinder 1987), azt állítva, hogy a média – Cohen (1963) szavait továbbgondolva – nemcsak azt határozza meg, hogy miről gondolkodjunk, hanem azt is, hogy hogyan (összefoglalóan a napirendkutatásról lásd: Török 2005, Scheufele 2007, Roessler 2008).

1. ÁBRA

A média és a közvélemény napirendje

Mi arra fogunk koncentrálni, hogy a közvéleményhez már eljutott ügyek miként befolyásolják a pártválasztást, de a média szerepére is ki fogunk térni: amennyiben a közvélemény napirendjét nagyban meghatározza a média, akkor ezáltal a sajtó kihat a pártpreferenciára is, a három tényezőt tehát együtt kell vizsgálni (*priming*, Weaver 1991, Kioussis–McCombs 2004). Ebben a megközelítésben a közvélemény napirendje egy szűrőt jelent, ami a média pártválasztásra gyakorolt hatását módosíthatja. A mechanizmus szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy a politikai tájékozottság (Zaller 1992), a médiafogyasztási gyakoriság (*kultivációs elmélet*, Gerbner 1963), vagy az előzetes pártpreferenciák (*szelektív észlelés modellje*, Klapper 1949) miként befolyásolják a hírek állampolgári érzékelését; ezért ezt mi is érinteni fogjuk. Ha például azt tapasztaljuk, hogy a pártos beidegződések határozzák meg a hírek észlelését, akkor a média hatása csak mérsékelt lehet: inkább a pártválasztás hat a médiafogyasztásra, az oksági viszony tehát fordított. Ha viszont azt látjuk, hogy az ügyek politikai nézetektől függetlenül mindenkinek a látóterébe eljutnak, akkor joggal feltételezhetjük, hogy azok befolyásolhatják a preferenciákat. A tájékozottság és a médiahasználat azért fontos változók, mivel megszabhatják a preferenciájukat megváltoztatók potenciális körét: Zaller szerint a politikával nem foglalkozó állampolgárok már csak azért sem változtatják meg hogy melyik pártra szavaznának, mert nem is értesülnek az elemzők által „sorsfordítónak” gondolt hírekről.

A közvélemény napirendje és a pártválasztás közötti közvetlen összefüggést talán a legjobban az ügybirtoklás elmélete (*issue-ownership*) magyarázza meg (Petrocik 1996, Green–Hobolt 2008). Az amerikai elnökválasztásból kiindulva Petrocik arra a következtetésre jutott, hogy az állampolgárok számára nemcsak az a fontos, hogy melyik párttal értenek egyet a főbb közpolitikai kérdésekben – döntésüknél legalább annyira figyelembe veszik a párt vélt kompetenciáját is. Ha a külügyek alkotják a fő kampánytémát, akkor nőnek annak a pártnak az esélyei, amelyeknek az emberek többsége szerint hitelesebb a külpolitikája. A brit szerzőpáros pedig kimutatta, hogy a konzervatív és a munkáspárti szavazat esetében is az egyik legnagyobb hatású magyarázó változó az, hogy a kampány fő kérdéseit (például egészségügy) melyik párt tudja jobban kezelni a válaszadók szerint.

Ugyanakkor számos olyan összefüggés van a közvélemény által fontosnak tartott ügyek és a pártpreferencia között, amelyet az általunk ismert tanulmányok (kivéve Zaller 1992) figyelmen kívül hagytak: véleményünk szerint egyáltalán nem egyértelmű – éppen ezért érdekes – kérdés, hogy az emberek gondolkodásának középpontjában lévő ügyek közül melyek és milyen mértékben változtatják meg politikai preferenciájukat, illetve milyen időközönközzel, késleltetett hatással teszik ezt.

Ahogy az empirikus adatainkból majd kiderül, a médiában kiemelten szereplő és a közvéleményre nagy hatással lévő ügyek közül is lesz olyan, amely megváltoztatja a szavazási szándékokat, de olyan is, amelyik egyálta-

lán nem. A hosszú hónapokon keresztül a figyelem középpontjában lévő ügyek általában nagyobb eséllyel alakítják át a választók pártpreferenciáit (Török 2005, 25), de az ő esetükben sem mindegy, hogy melyik időszakban teszik ezt, és mely hónapokban maradnak hatástalanok. Csígy Péter (2005) szerint az állampolgárokra akkor gyakorol jelentős hatást egy hír, ha képesek érzelmileg viszonyulni hozzá, ha saját azonosságtudatukat is felfedezhetik benne. Ha azonban a médiafogyasztó nem tudja saját magát elképzelni egy eseményben, akkor az nem fogja a preferenciát befolyásolni (*performatív hatás elmélete*).

Arról sem tudunk sokat, hogy a választók memóriája meddig ér el. Ha több ügyet is meg tudnak jegyezni (McCombs 2004, 38), akkor a pártválasztás és a napirend összevetésénél óvatosabban kell eljárunk. Ebben a megközelítésben az egyes ügyek negatív hatása összeadódik az állampolgárok fejében, így például az összes vizsgált esemény szerepet játszott az MSZP mélyrepülésében, de lehetetlen megmondani, hogy ki éppen melyik ügy miatt ábrándult ki a szocialistákból. Az állampolgárok túróképességének, párt-hűségének is van egy határa. Egy megelőlegezett példával: sokaknak már a megszorítások elegendőek voltak ahhoz, hogy ne szavazzanak a szocialistákra, de innentől kezdve nem feltétlenül az éppen aktuális hír okozta a választói elmozdulásokat. Akadhatott olyan állampolgár, akit a 2006. őszi rendőri fellépés háborított fel a leginkább, de olyan is, akinek a Zuschlag-ügy volt az utolsó csepp a pohárban, és akkor büntette meg az MSZP-t. Ebből azonban – pusztán az egyidejűsége hivatkozva – nem következtethetünk arra, hogy ténylegesen a Zuschlag-botrány miatt csalódott a kormányban. Ez a *kumulatív hatás* nem ismeretlen a szakirodalomban sem (Son–Weaver 2006), igaz, a koreai–amerikai szerzőpáros a média-közvélemény és nem a közvélemény-pártválasztás viszonylatban bizonyította be, hogy az ügyek hatása nem mindig azonnal jelentkezik: elnyújtva, összegződve is megnyilvánulhat (a *kultivációs* elmélet is hasonló, hosszú távú mechanizmust feltételez).

Még ha az előző hipotézist elutasítva azt feltételezzük, hogy az állampolgárok gondolkodásában egyszerre csak egy ügy tud meghatározó szerepet betölteni – mert a korábbi már elfelejtik addigra –, akkor is lehetséges, hogy az egyetlen ügy hatása megkésve jelentkezik. Ez abból is adódhat, hogy késve értesül róla a választó – esetünkben ez kevésbé valószínű¹ –, de abból is, hogy a „befogadott” ügy csak később változtatja meg pártpreferenciáját, az esemény megkésve fejt ki hatását (például a hírről folytatott diskurzus miatt). Az ügyek „átfutási” idejére vonatkozóan az irodalomban nincs konszenzus, Kioussis–McCombs (2004) szerint egy héttől akár fél évig is terjedhet az az időszak, amíg a média napirendjén lévő ügy a közvélemény gondolkodá-

¹ Két-három hetes csúszás a felmérések logikájából következik: átlagosan ekkora a távolság az ügy megjelenése és az adatfelvétel között.

sának középpontjába kerül. Arról pedig még kevesebbet tudunk, hogy a már internalizált hírek mennyi időn belül változtathatják meg a pártválasztást.

A következőkben a fenti kérdéseket fogjuk vizsgálni és megválaszolni, előbb azonban bemutatjuk az általunk használt módszertant.

MÓDSZERTAN

A közvélemény-kutatási adatok a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet havonta készülő omnibusz adatfelvételeiből származnak, a politikai napirendre vonatkozó adatok pedig abból a tartalomelemzésből, amely részben (a 2009. május és 2010. április közötti időszakban) a DKMKA Választáskutatási Program megbízásából az EGT/Norvég Finanszírozási Mechanizmus Program keretében készült a Mediánban.

Az omnibusz adatfelvételek rendszeresen, az adott hónapok első hétvégéin készültek az ország felnőtt népességét nem, életkor, iskolai végzettség, valamint a lakóhely elhelyezkedése és közigazgatási státusza szerint reprezentáló 1200 fős minták személyes megkérdezése révén. A kérdőívekben a teljesen sztenderd pártpreferencia-vizsgálat mellett szerepeltek a megelőző időszak legtöbbet szereplő 15 közéleti témájának ismeretére és fontosságának megítélésére vonatkozó kérdések², amelyeket a kérdezést megelőző körülbelül 30 nap részletes tartalomelemzését megelőzően, pusztán a hírek tartalma alapján „strigulázva” azonosítottunk a három legnézettebb tévécsatorna (*RTL Klub, TV2, MI*) legnézettebb (esti) híradóiban és a két legnagyobb olvasottságú politikai napilapban (a *Népszabadságban* és a *Magyar Nemzetben*). A részletes tartalomelemzés során már csak az adott hónap legtöbbet tárgyalt 15 közéleti témájának megjelenését és médiatálalását vizsgáltuk.

A közvélemény-kutatási adatok idősoros adatbázisát összekapcsoltuk a politikai napirend alakulásának idősoros tartalomelemzésével oly módon, hogy az egyes ügyek médiatálalásának módját tartalmazó változó³ globális

² Az alkalmazott kérdések:

1. Történt-e valami az elmúlt hetekben a magyar közéletben, ami felkeltette az Ön érdeklődését, amit a saját szempontjából fontosnak tart?
2. Mi volt ez az esemény? És még mit tart fontosnak?
3. A következő kártyákon a közelmúlt fontos eseményei, témái közül olvashat néhányat. Először arra kérem, hogy válassza külön azokat az ügyeket, amelyekről hallott, és azokat, amelyekről nem. Most arra kérem, hogy az Ön által ismert ügyek közül válassza ki azt az ötöt, amelyek Önt személy szerint a legjobban érdeklik, amelyeket a saját szempontjából a legfontosabbnak tart.
4. És ezek közül melyik az az egy ügy, amelyik a legjobban érdekli, amelyik a legfontosabb Önnek?

³ A kódutasítás vonatkozó része: Összességében kit támogat a hír: semleges, kizárólag a jobboldal számára kedvező, inkább a jobboldal számára, is-is, inkább a baloldal számára kedvező, kizárólag a baloldal számára kedvező.

változóként (vagyis adott időszakban minden egyes válaszadóhoz ügyenként azonos értékkel) hozzárendeltük a közvélemény-kutatási adatbázishoz. Az egyes ügyek irányát tálalásmódjuk átlagával azonosítottuk. Az így képzett mutató értéke -50 és 50 között alakulhat: minimumát akkor érné el, ha az adott ügy minden egyes megjelenése kizárólag a jobboldalnak kedvezne, és akkor érné el maximumát, ha minden megjelenése kizárólag a baloldalnak kedvezne. A következő lépésben ezekből a globális változókból – amelyek (mivel mindenkinél azonos az értékük) közvetlenül csak kevésbé alkalmasak az egyéni (személyes szintű) összefüggések feltárására – és az ügyek ismerete, illetve megítélése alapján összetett mutatót képeztünk. Ez a változó ügyenként tartalmazza az azok irányultságára és ismeretére, valamint jelentőségének megítélésére vonatkozó információt. Ezekből a mutatókból azután a könnyebb áttekinthetőség érdekében újabb szintetikus mutatót számítottunk, amely az adott időszakra (legalábbis a 15 leggyakrabban szereplő ügyre vonatkozóan) összességében tartalmazza ugyanezeket az információkat. Ez a szintetizált mutató szerepel majd a 2. ábrán.

A mutató elméleti minimuma és maximuma számítható ugyan, de ennek csekély a relevanciája, mert értelmezhetetlenül szélsőséges helyzetet fejez ki (mind a 15, az adott időszakban legtöbbet szereplő ügy minden egyes megjelenése kizárólag az egyik oldalnak kedvező, és minden polgár hallott mind a 15 ügyről). Mivel elemzésünkben egyébként is a napirend változása és a pártpreferencia változása összefüggéseinek feltárására teszünk kísérletet, az adatok értelmezését jobban segíti a valóságos keretek meghatározása. A négy év során a globális változók (a 15 ügy tálalásmódja) átlagának maximuma plusz 4 (az időszak legelején, közvetlenül a választást követő hónapban), minimuma mínusz 17 pont; a fontossággal súlyozott személyes mutató értékének maximuma plusz 21, minimuma mínusz 198 pont volt. Ez utóbbi értékben a Zuschlag-ügy, az egészségbiztosítási reform betervezése, a vasúti szárnyvonalak megszüntetése és a Fidesz sikeres népszavazási kezdeményezése egyaránt benne van.

EMPIRIKUS ELEMZÉS

Mint azt már leszögeztük, tanulmányunk fókuszában a közvélemény által fontosnak tartott ügyek és a pártválasztás kapcsolata áll, azonban elemzésünkben arra is kitérünk, hogy mi határozta meg a közvélemény napirend-érzékelését.

Anélkül, hogy az *agenda-setting* hatást 2006 és 2010 között hónapról hónapra bemutatnánk, azt az adatok alapján kijelenthetjük, hogy a fontosság átkerült a média napirendjéről a közvélemény napirendjére. Az állampolgárok által legfontosabbnak tartott ügyek voltak azok (ezeket később részletezzük), melyek a médiában is kiemelkedően sokat szerepeltek. Ennek látszólag ellentmond, hogy a hírek észlelését nem befolyásolja érdemben az, hogy vala-

ki mennyit használja a főbb médiaorgánumokat, mennyire tájékozott vagy melyik pártra szavazna (Függelék 1. táblázat). A legfőbb tendencia a ciklus során meghatározó események érzékelésénél éppen az volt, hogy nem voltak markáns összefüggések (kicsi *Nagelkerke R^2 -ek*). A legtöbb hírről a tájékoztatlanok sem értesültek kisebb eséllyel, mint a tájékozottak. A politikai érdeklődésen kívül az esetek többségében az alacsonyabb iskolai végzettségűek és a vidékiek sem voltak rosszabbul informáltak, mint az érdeklődőbbek, a képzetebbek és a budapestiek (Függelék 1. táblázat).

Egyedül a Fidesz hívei voltak tájékozottabbak valamivel, a párt támogatói például Gyurcsány Ferenc miniszterelnök lemondásáról átlagosan 2,1-szer akkora eséllyel hallottak, vagy olvastak, mint a többi párt választói vagy a nem szavazók. Ugyanakkor minden ügyet figyelembe véve szisztematikus eltérést nem tapasztaltunk: a szocialista szimpatizánsok is ugyanolyan fontosnak tartották a számukra kellemetlen híreket, mint a fideszesek. A ciklus összes eseményét szinte ugyanúgy érzékelték a szocialista szimpatizánsok, mint a Fidesz hívei (99 százalékos korreláció)⁴, pedig az ügyek nagy része kellemetlen volt a szocialista pártra nézve, ezért logikus lett volna, hogy a baloldali választók azokat nagyobb arányban engedik el a fülük mellett (*szelktív észlelés elmélete*, Klapper 1949).

Továbbá azt is határozottan cáfolhatjuk, hogy kizárólag a politika iránt érdeklődőkhöz jutottak volna el a ciklus legfontosabb hírei. A kevésbé érdeklődő állampolgárok sem voltak rosszabbul értesültek, Zaller elméletének vonatkozó axiómája tehát nem érvényesült. Valószínűleg olyan ügyekről volt szó, amelyek könnyebben értelmezhetőek, átélhetőek az egyszerű átlagpolgár számára is (megszorítások, korrupciós ügyek, vizitdíj, tandíj stb.). Az sincs összhangban az amerikai kutató elképzeléseivel, hogy 2006 és 2010 között a politika iránt kevésbé érdeklődő választók körében a Magyar Szocialista Párt abszolút értékben kevesebb támogatót veszített (igaz, arányaiban viszont meglehetősen sokat). Az MSZP minden társadalmi csoportban visszaesett, de a legtöbb hívét a politika iránt érdeklődő választók körében veszítette el (*1. táblázat*) – pedig Zaller elmélete szerint pont nekik kellett volna a leginkább rezisztensnek maradni a szocialista párt számára kedvezőtlen hírekre. Ugyanakkor túlzás lenne azt állítani, hogy mindenekelőtt az értelmiség hagyta cserben az MSZP-t, a Medián korábbi kutatása szerint a párt a legalacsonyabb iskolai végzettségű csoportban könnyelhetette el a legnagyobb veszteséget (Medián 2010).

⁴ Ezt úgy számoltuk ki, hogy a komplex, szintetizált mutatónk átlagát összehasonlítottuk az emeszpések és a fideszesek esetében. A két tábor között gyakorlatilag nem volt különbség a tekintetben, hogy a szocialistáknak, vagy a Fidesznek kedvező ügyeket tartottak-e fontosnak.

1. TÁBLÁZAT

**Az MSZP támogatottságának alakulása politikai érdeklődés szerint
(százalékban)**

Politikai érdeklődés	MSZP (2006. június)	MSZP (2010. március)	Különbség (kerekített adatok)
Egyáltalán nem	22	8	-14
Egy kicsit	30	15	-16
Közepesen	36	20	-16
Nagyon	36	17	-18
Összesen	30	14	-16

A hírek észlelése szorosan összefügghet a médiafogyasztással is. A *kultivációs elmélet* (Gerbner 1969) szerint a média hatása arányos használatával: akik a legtöbbet néznek televíziót, azok veszik át a leggyakrabban a tévé valóságértelmezését. A jelenlegi magyarországi helyzetre viszont ezt az elméletet sem tudjuk alkalmazni. Az általunk vizsgált legnézettebb, legolvasottabb orgánumok fogyasztása egyáltalán nem mutat lineáris összefüggést a pártpreferenciák változásával, pedig az utóbbi 4 évben az általuk közölt hírek, ügyek túlnyomórésze kedvezőtlen volt az MSZP számára.

Az RTL Klub híradója esetében az azt sohasem nézők között, a TV2 és az M1 híradójánál viszont éppen a leglelkesebb fogyasztók csoportjában veszítette a legtöbb szavazót az MSZP. A különbségek ugyanakkor nem szignifikánsak (kivéve az M1 esetét), a pártból való kiábrándulás sokkal inkább mondható egyenletesnek. Valószínűleg az lehet ennek a hátterében, hogy a mai modern sajtó már kibogozhatatlanul hozzájárul egy véleményklíma kialakításához, mely véleményt egyre nehezebb bizonyos orgánumokhoz kötni. Nemcsak az említett híradók, hanem az összes rádió, televízió, internetes fórum is beszámolt a ciklus legfontosabb eseményeiről, melyek jó részének megítélése egységes volt (például mindenki elítélte az MSZP-t a korrupciós ügyek miatt). Tehát az átlagpolgárnak nem is kellett az RTL Klubot vagy a TV2-t néznie ahhoz, hogy valamilyen módon érzékelje a – szocialista pártra nézve többségükben negatív – híreket.

A közvélemény napirendjét befolyásoló tényezőket végignézve megállapíthatjuk, hogy a társadalom egésze informálódott a ciklus fő eseményeiről politikai hovatartozástól, tájékozottságtól és médiafogyasztástól nagyjából függetlenül. Az MSZP népszerűségvesztése is többé-kevésbé egyenletes volt, minden társadalmi csoportot elért. Ennek okait az ügyek jellegében keressük.

2. TÁBLÁZAT

**Az MSZP támogatottságának alakulása médiahasználat szerint
(százalékban)**

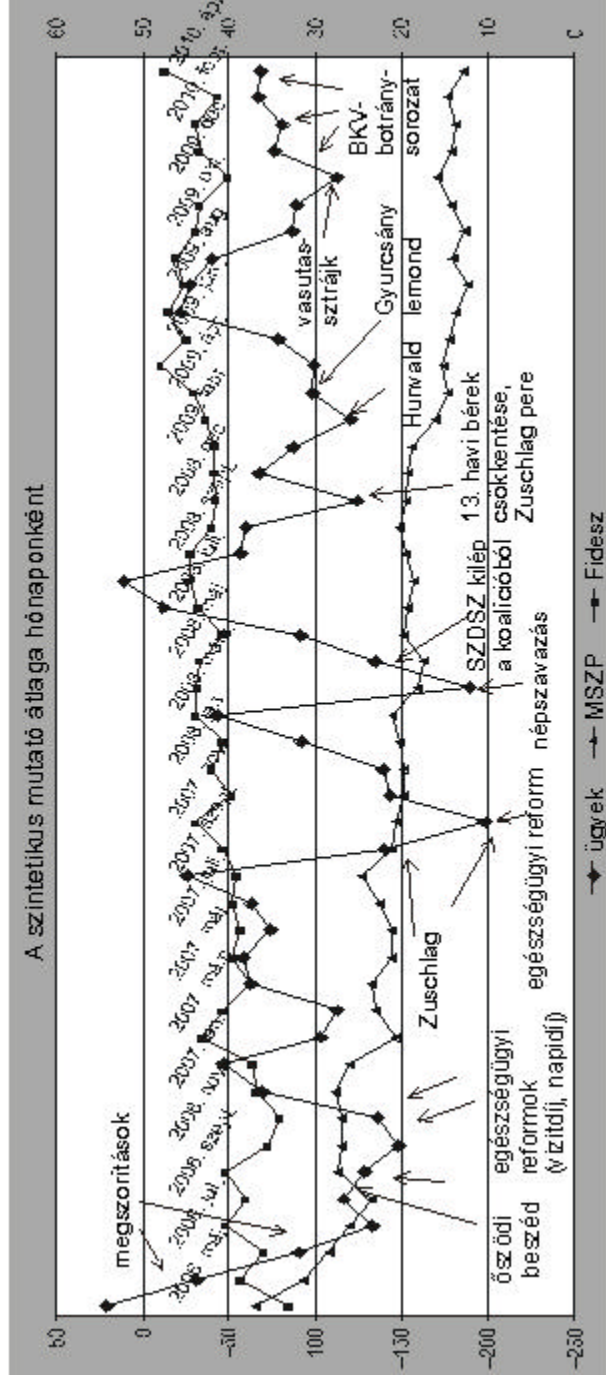
Orgánium	Gyakoriság	MSZP (2006. június)	MSZP (2010. március)	Különbség (kerekített adatok)
RTL Klub Híradó	Soha	29	10	19
	Ritkábban	27	13	14
	Hetente többször	30	13	16
	Mindennap	35	18	16
TV2 Tények	Soha	28	15	13
	Ritkábban	27	13	14
	Hetente többször	30	13	16
	Mindennap	38	17	20
M1 Híradó	Soha	31	14	17
	Ritkábban	25	11	14
	Hetente többször	30	16	13
	Mindennap	41	20	21
Összesen		30	14	16

**A NAPIRENDET MEGHATÁROZÓ TÉMÁK: MEGSZORÍTÁSOK,
REFORMOK ÉS KORRUPCIÓS ÜGYEK**

Az MSZP 2006–2010 közötti népszerűség-csökkenésének könnyűnek tűnő magyarázata lehetne – és számos publicisztikában az is volt – az emlékezetes, nagy vihart kiváltó politikai események (többek között az őszi beszéd, az azt követő tüntetések és rendőri fellépések, a 2008. március 9-i népszavazás vagy a 2009. márciusi–áprilisi miniszterelnök-váltás) kiemelése. Az elmúlt ciklusban havi rendszerességgel rögzített napirendi adatok, illetve azok összevetése a közhangulat, a pártpreferenciák és a vezető politikusok megítélésével azonban más ügyek és összefüggések jelentőségére irányítják a figyelmet.

2. ÁBRA

A napirend és a két nagy párt támogatottságának alakulása

Megjegyzés: a vízszintes tengelyen a hónapok, a baloldali függőleges tengelyen a szintetizált mutató értékei, a jobboldali a pártpreferencia értékei szerepelnek.

A szocialista párt az előző ciklust végig defenzívában élte meg. Ennek jó bizonyítéka, hogy 2008 júliusától eltekintve egyetlen hónap sem volt, amelyben az MSZP számára kedvező hírek kerekedtek felül. A folyamatos védekezés, a futószalagon érkező kellemetlen hírek a támogatottság lassú eróziójához vezettek. A legnagyobb mértékű visszaesést közvetlenül a második Gyurcsány-kormány megalakulása utáni hónapokban, a miniszterelnök első megszorító csomagja idején szenvedték el a szocialisták – ekkor a teljes népességben a 2006. májusi 37 százalékról augusztusra 26 százalékra esett vissza a párt támogatottsága, és a Fidesszel szembeni pozíció is 20 százalékponttal gyengébb lett, mint a választások után közvetlenül volt (2. ábra). A szavazótábor fogyása ezt követően lassabb ütemben, lépcsőzetesen folytatódott, amely során egyre alacsonyabb szinten hosszabb, stabil támogatottsági szakaszok követték egymást. Egy-egy jól azonosítható időponthoz köthetően ezek a szakaszok azonban egy lefelé mutató tendenciát, egyre alacsonyabb népszerűségi szinteket jelentettek az MSZP számára. E fejezetben azt a három nagyobb témát vizsgáljuk, amelyek a napirendi adatok szerint a legtartósabban voltak jelen és leginkább meghatározták a szocialisták mozgásterét a 2006–2010-es ciklusban. E három átfogó kérdéskör – a több hullámban érkező megszorító intézkedések, a sikertelen reformpolitika és a korrupciós ügyek – végezte el a legnagyobb mértékben azt az „aknamunkát”, amely az MSZP súlyos népszerűségvesztéséhez vezetett, és egyben lehetetlenné tette a visszakapaszkodást a ciklus végére.

Megszorító intézkedések

Választási győzelmét követően az MSZP már maga sem titkolta, hogy megszorításokra kerülhet sor. Az, hogy ilyen típusú intézkedésekre készül a Gyurcsány-kormány, már áprilisban és májusban is bekerült a 15 legfontosabb hír közé, bár ekkor konkrét bejelentés még nem történt. A kormány végül a június 9-i megalakulása utáni első intézkedéscsomagjában – az Új egyensúly programban – igazolta azokat a várakozásokat, hogy a választási kampányban képviselt álláspontjával szemben mégis radikális lépésekre szánja el magát. Ennek keretében többek között olyan intézkedésekre került sor, mint a gázár 30, a villamosenergia-ár 10-14 százalékos megemlése, az áfa középső kulcsának 15-ről 20 százalékra módosítása vagy a munkavállalói járulékok növelése (Origo 2006). A csomag részét képezték továbbá a vállalkozások terheit növelő elemek és a közsférában bekövetkező átszervezésekről és elbocsátásokról érkező hírek. A kemény intézkedéseket – azok tartalma mellett – a stílus miatt is sok bírálat érte: a miniszterelnök több kijelentését („nem kell félni, nem fog fájni”, „el lehet menni Magyarországról... majd mi elleszünk a nyugdíjasokkal”) is hosszú időn keresztül idézték bírálói (Figyelő 2006).

A politikai ellenzél gyorsan erősödött. A politikai napirenden 2006. július és november között öt olyan, az MSZP számára kiemelkedően negatív hónap követte egymást (a legfontosabb 15 hír összesített mutatója minden esetben –100 alá esett), amelyhez hasonló csak az egészségügyi reform körüli viták csúcspontján, 2007 őszén, majd a népszavazás és a koalíciós szakítás idején tapasztalhattunk. Az általános közhangulat is gyorsan romlott: a júniusi 49 százalékkal szemben augusztusban már 72 százalék állította azt, hogy Magyarországon rossz irányba mennek a dolgok.

Gyurcsány Ferenc bejelentései azonnal éreztették hatásukat az MSZP és a miniszterelnök támogatottságán is. A választások után a máskor szinte automatikus győzteshez húzás elmaradt, és a nyár végére az egész ciklus legnagyobb mértékű visszaesését könyvelhette el a szocialista párt. A megszorításoknak köszönhetően az MSZP támogatottsága már a nyár végén elérte azt a szintet, amelyen azután az őszi beszéd nyilvánosságra kerülését követő fél évben sem rontott tovább (26–28 százalék körül). Tehát az általános vélekedéssel ellentétben Gyurcsány Ferenc népszerűsége sem az őszi beszéd következtében omlott össze. Azok után, hogy 2006 májusában még az emberek 55 százaléka látta szívesen fontos politikai szerepben, augusztusban ez az arány már csak 34 százalék volt, ami megegyezett az őszi beszéd utáni hónapokban mért adatokkal.

A hitelességi válság tehát már jóval a belpolitikai feszültségek szeptemberi elszabadulása előtt bekövetkezett. Az őszi beszéd tartalma a társadalom jelentős része számára nem jelentett meglepetést, de a maga kendőzetlen módján megerősítette a korábban már sokak által érzékelt folyamatokat. A választási ígéreték és a kormányzás közötti ellentmondás, illetve a húsba vágó intézkedések okozták az MSZP és Gyurcsány zuhanásának első és legdrasztikusabb szakaszát. A miniszterelnök utcai tüntetéseket is kiváltó beszédnek legjelentősebb középtávú hatása az volt, hogy tartósította a kiábrándultságot és ezzel elvette annak esélyét, hogy a népszerűségvesztés átmeneti visszaesés maradjon.

A megszorítások első hulláma és az ebből fakadó politikai hitelvesztés bizonyult Gyurcsány Ferenc számára a legkárosabbnak, de a gazdasági válság következtében bejelentett intézkedései, és az újabb népszerűség-csökkenés adták meg az utolsó lökést a lemondásához. A válság gazdasági vészhelyzetet idézett elő Magyarországon, amelynek következtében az ország az IMF-hez és az EU-hoz fordult, itthon Gyurcsány pedig nemzeti csúcshívását kezdeményezte. Az újabb, a lakosságot érintő intézkedések sem maradhattak el. Megszűnt a közszférában a 13. havi fizetés, és bár a miniszterelnök 2008. október 17-én még azt nyilatkozta, hogy megmarad a 13. havi nyugdíj, október 28-án már azt volt kénytelen bejelenteni, hogy csak 62 éves kor felett jár a juttatás, és annak maximális értéke 80 ezer forint (HVG 2008). A nyugdíjkérdés jól illusztrálja, hogy a gazdasági válság miként kényszerítette a kormányt egyre keményebb intézkedésekre: Gyurcsány évertékelő

beszédében, 2009. február 16-án – több adónem megemlése mellett – már a 13. havi nyugdíj megszüntetéséről és a nyugdíjkorhatár felemeléséről beszélt (Népszabadság 2009a).

A 2008 őszén 20 százalékos támogatottság körül stabilizálódó MSZP az újabb válságintézkedéseket követően 2009 márciusára 16 százalékra esett vissza. Ekkorra már csak a válaszadók 6 százaléka szerint mentek jó irányba a dolgok Magyarországon, jelezve, hogy még a megmaradt szocialista szimpatizánsok jó része is aggódva figyelte az eseményeket. Gyurcsány Ferenc 2009. március 21-i lemondását saját népszerűsége addigi mélypontján tette meg, mindössze 18 százalék látta volna továbbra is fontos közéleti pozícióban. Noha a gazdasági válságkezelés tekintetében a szocialista tábor ugyanannyira hitt a saját vezetői (Gyurcsány, majd különösen Bajnai) képességeiben, mint a fideszesek Orbánban⁵, ekkorra már széles körben elterjedt egy olyan véleményklíma, miszerint mindenért „Gyurcsány a hibás”.

A politikai napirend eseményeinek és az MSZP népszerűségének alakulásából is kiderül, hogy *közel sem mindegy, ki próbál meg fájdalmas intézkedéseket elfogadtatni a társadalommal*. A politikai hitelességében megrendült Gyurcsány válságidőszakaihoz képest a Bajnai-kormány első hónapjai kifejezetten nyugodtnak számítottak. Ez annak fényében számít különösen figyelemre méltónak, hogy Bajnai Gordon elődje bármely korábbi csomagjánál keményebb intézkedéseket fogadtatott el 2009. áprilisi miniszterelnökké választása után⁶. A miniszterelnök-keresési vesszőfutást is részben magában foglaló április természetesen súlyos vereséget hozott az MSZP-nek a napirenden (–100), ezt követően viszont a korábbiakhoz képest kevésbé negatív hónapok jellemezték a Bajnai-kormány kezdeti időszakát. Bajnai alatt a későbbiekben sem a válságkezelő intézkedések, hanem a szocialista politikusok különböző korrupciós ügyeihez kapcsolódó hírek rontották leginkább a napirendi összképet. Véleményünk szerint ez is azt bizonyítja, hogy a megszorítások nem kis részben a nyilvánvalóan azokkal ellentétes választási ígéretek miatt rombolták olyan látványosan a szocialisták népszerűségét. A szavazók egy része becsapva érezte magát, és azért reagálhatott ilyen gyorsan és erőteljesen, mert nemcsak anyagilag, hanem érzelmileg is kötődött a kérdéshez (*performatív hatás*, Csigó 2005). Ez is közrejátszhatott abban, hogy a Bajnai-kormányt nem büntették meg a keményebb intézkedésekért – akkor számítottak erre, így hiányzott az érzelmi viszonyulás. Az új miniszterelnök az MSZP 15 százalékos támogatottsága mellett kezdett bele a kormányzásba, és bár akad-

⁵ 2009 februárjában 5-ös skálán 3,81-os átlagpont kapott Gyurcsány a szocialisták, 3,69-et Orbán a fideszesek körében. 2009 októberében Bajnai válságkezelési alkalmasságát átlagban 3,96-ra értékelték a szocialista szavazók, Orbánét 4,11-ra a legnagyobb ellenzéki párt hívei.

⁶ Bajnai Gordon válságkezelő csomagjában többek között a nyugdíjkorhatár fokozatos, 65 évre emelését, a 13. havi nyugdíj teljes megszüntetését, a gázártámogatás fokozatos felszámolását, ingatlanadó bevezetését és az áfa 20-ról 25 százalékra történő emelését jelentette be.

tak néhány pontnyi ingadozások az egy év folyamán – a 2009. júliusi 12 és a 2009. decemberi 16 százalék volt a két szélső érték –, a parlamenti választások előtti utolsó teljes hivatali hónapjában, 2010 márciusában szintén 15 százalékon állt a Szocialista Párt támogatottsága a teljes népességben. Az MSZP népszerűsége tehát már a Gyurcsány-éra végére arra a szintre csökkent, amelyen az egy évvel későbbi választásokig stabilan megmaradt.

SIKERTELEN REFORMPOLITIKA

A Gyurcsány-kormány előzetes stratégiai elképzelése az volt, hogy a ciklus első felében helyreállítja a költségvetési egyensúlyt, megvalósítja reformintézkedéseit, majd a beinduló növekedésnek és a reformok eredményeinek köszönhetően a győzelem esélyével vághat neki a következő választási kampánynak (Magyar Narancs 2007). Mint láhattuk, a megszorító intézkedések végül a ciklus második felét is végigkísérték, és a nemzetközi gazdasági folyamatok eredményeként a gazdaság fellendüléséhez fűzött egyre halványuló remények is szertefoszlottak. A beindított reformkezdeményezések pedig nemhogy egy későbbi választási győzelem esélyét nem teremtették meg, hanem egyenesen döntő szerepet játszottak az MSZP és a kezdeti megszorítások után is kitartó szavazótábora közötti kötelék meggyengítésében.

Gyurcsány Ferenc a 2006-os választási győzelmet követően számos területen ígért mélyreható változásokat, így többek között az egészségügy, az oktatás és a közigazgatás terén. A politikai napirendi adatok alapján kijelenthető: az egészségügyi reformkísérlet volt az, amely az átalakítások szimbólumaként a figyelem középpontjába került. A közigazgatási reformtervek egyetlen hónapban sem kerültek be a 15 legfontosabb hír közé, és az oktatással kapcsolatos hírek is csak szórványosan (például a tandíj bejelentésekor vagy a hallgatói tüntetések alkalmával) kerültek fel a napirendre. Az egészségügyi reformról zajló elhúzódó vita azonban a kormány megalakulásától kezdve 2008. júliusig, tehát több mint két éven keresztül fent volt a 15-ös listán, számos esetben a hónap legfontosabb híreként.

A kormány már akkor elszenvetde az egészségügyi átalakítások negatív népszerűségi hatásait, mielőtt a tervezett intézkedéseket bevezette volna. A választások után hónapokig bizonytalan találgatások övezték azt, hogy milyen konkrétumok formájában fog testet ölteni a beharangozott egészségügyi reform. Erre jó példa, hogy ugyan a vizitdíj és a kórházi napidíj összegéről csak az augusztus végi kormányülésen született döntés, az ezekhez kapcsolódó hírek már rendszeresek voltak. A vizitdíj és a kórházi napidíj – a felsőoktatási tandíjjal együtt – ráadásul a többi általános megszorító intézkedéssel egy kontextusban szerepelt, ráerősítve arra az ellenzék által sugallt képre, miszerint a reformok valójában a „pénzbehajtással” egyenlőek (Magyar Nemzet 2006). A tervezett reformintézkedések és a költségvetési bevétel-növelő intézkedések

összekapcsolódtak egymással, és a Gyurcsány-kormány első hónapjaiban együtt, „megszorítások” összefoglaló név alatt járultak hozzá a támogatottság gyors eséséhez. A miniszterelnök is érezte, hogy elképzelései magyarázatra szorulnak: 2006 júliusában a Magyar Televízióban kért magának műsoridőt, amelyet a reformok indoklására fordított (Index 2006).

Gyurcsány Ferenc kormánya már nyolc hónapja hivatalban volt, mire az egészségügyi reform szimbolikus intézkedései közül a legtöbb (a vizitdíj és a kórházi napidíj mellett a kórházi ágyszámcsökkentés és több kórház bezárása) megvalósult. Addigra azonban a témához kapcsolódó hírek szinte kivétel nélkül erősen negatív kontextusban tállták a várható változásokat és azok hatásait. A téma jelentőségét jelzi, hogy az őszi beszéd utáni időszakban az egészségügyi reform első, 2007. február–márciusi hullámát követően indult újabb csökkenésnek mind az MSZP, mind Gyurcsány Ferenc támogatottsága. 2007. márciusban 5 százalékpontos csökkenést könyvelhetett el a szocialista párt (26-ról 21-re) és a miniszterelnök is (32 helyett 27).

2007 ősze azt bizonyította, hogy a Gyurcsány-kormány számára létezik még az eleve népszerűtlen egészségügyi reformok megvalósításánál is kedvezőtlenebb kombináció. Ebben az időszakban a sajtó a szocialisták és a szabad demokraták közötti egyeztetési vitáktól volt hangos, ráadásul a hírek erejét tovább erősítette a Fidesz folyamatos támadása, piacellenes retorikája. Az MSZP úgy szenvedte el az ügy képviselével járó veszteséget – a 2007. szeptemberi 25 százalék helyett decemberben a Medián már csak 20 százalékot mért a pártnak –, hogy a szocialista képviselők között jelentős ellenállás volt a liberális egészségügyi miniszter, Horváth Ágnes által képviselt iránnyal szemben, amit az elhúzódtó viták is jeleztek (Origo 2007). Az egész 2006–2010-es parlamenti ciklus legnegatívabb politikai napirendi fejleményeit eredményezte az MSZP számára az egészségbiztosítási rendszer piacosításáról folyó viták és a Zuschlag János szocialista politikus körül kirobbanó korrupciós botrány egyidejű jelenléte. 2007. szeptember és december között valamennyi hónapban hatalmas túlsúlyba kerültek a kormány számára kedvezőtlen hírek: mind a négy hónapban legalább –140, októberben az egész ciklus negatív csúcspontját jelentő –198 pont.

A koalíciós partnerek közötti hosszú hónapokig tartó egyeztetések az előkészítetlenség képét erősítették. A sokáig halogatott döntések ugyanakkor alapvető nézeteltéréseket takartak, a liberális megoldások irányába nyitott miniszterelnököknek rengeteg energiáját kötötte le a lavírozás az öngondoskodást és a piaci alapokat mindenek fölé helyező SZDSZ és az állami szerepvállalásból engedni nehezen akaró MSZP között. A végeredmény – több-biztosítós rendszer, amelyben viszont a magántőke csak kisebbségi szerepet tölthet be – senki szívéhez nem állt közel: a szocialisták egy részének már így is túl liberális, az SZDSZ-es politikusok számára túlságosan visszafogott volt. Ez az ügy is alkalmas volt azonban arra, hogy a Fidesz a kormánypártokat balról támadja, és a szocialisták baloldali elkötelezettségét alapjaiban

kérdőjelezze meg. Az öngondoskodás és a piaci szemlélet előtérbe helyezésével Gyurcsány olyan gazdaságpolitikai mezőre lépett, amely igen távol állt a szocialista szavazók többségének paternalista, erős állami szerepvállalást igénylő értékvilágától (Karácsony 2005). A gazdasági baloldalt elfoglaló Fidesz ezek után nyugodtan várhatta a kormány szimbolikus egészségügyi és oktatási intézkedéseiről rendezett népszavazást, amelyen a választók a vártnál nagyobb részvétel mellett szavaztak arra, hogy e két területen továbbra is az állam finanszírozza és garantálja a szolgáltatásokat. A szocialista szavazóbázis elfordulásában a gyurcsányi reformpolitika elitista és konfliktusos jellegének is lehetett szerepe. A konfliktuskerülés és ezzel összefüggésben a konszenzuskeresés igénylése a baloldali szavazók egyik legfontosabb jellemzője volt évtizedek óta (Karácsony 2009). Gyurcsány politikája egyáltalán nem felelt meg ezen választói elvárásoknak.

A *háromigenes* népszavazás fideszes sikere nemcsak a vitatott reformintézkedéseket törölte el, és végeredményben szétszakította egy hónappal később a koalíciót, de a további reformok iránti – egyébként is sérülékeny – szocialista lelkesedésnek is véget vetett. A hatalmas erőfeszítések árán tető alá hozott egészségbiztosítási reformtól – melynek elutasítását csak súlyos retorziók mellett vállalhatták a szocialista képviselők – a kisebbségi Gyurcsány-kormány már maga táncolt vissza (Index 2008). A nagyon elvesztett 2008. márciust (–190) és áprilist (–135) a „bársonyos reformok”, azaz a nagyobb átalakítási tervek háttérbe szorítása és a hétköznapi ügyek menedzselése követte. A ciklus első felében eltervezett egészségügyi reformokból tehát alig valósult meg valami, az MSZP azonban a hosszú és sikertelen folyamat minden hátrányát elszenvedte – mivel a kormány politikájából szinte csak a liberális reformpolitika látszott.

A nehezen haladó ágazati átalakítások ellenére az nem állítható, hogy Gyurcsány Ferenc ne tett volna meg mindent annak érdekében, hogy új lendületet adjon reformjainak. 2007. január és 2008. augusztus között négy programtervvel is jelentkezett. Ezek azonban a napirendi adatok alapján alig értek el mérhető hatást. A 2007 elején publikált *Szembenézés* című Gyurcsány-dolgozat januárban még benne volt a 15 legfontosabb hír között, de hatása nem volt jelentősnek tekinthető. Ugyanez mondható el a népi privatizációt meghirdető, 2008. februári *Új Tulajdonosi Program*ról. Az ország előtt álló legfontosabb teendőket számba vevő 2007. szeptemberi 48 pont és az immáron Fodor Gábor vezette SZDSZ-hez való újbóli közeledést megcélzó, 2008. augusztusában megjelent *Megegyezés* című program már be sem kerültek az adott hónap legfontosabb ügyei közé.

A népszavazás eredményéből is látszik, hogy az egészségügyi reform nagyon káros hatással volt a Magyar Szocialista Párt népszerűségére: a napidíj és a vizitdíj 16, illetve 18 százalékos támogatottsága jócskán elmarad az MSZP és az SZDSZ akkori együttes népszerűségétől is (24 százalék abban a hónapban). Tehát a szocialista választók egy része is elutasította a kormány

reformjának alapkövét (vagy távolmaradt a voksolástól). Definíció szerint ez jelenti a *negatív ügybirtoklást*: amikor már a saját támogatók egy része is úgy gondolja, pártjának ebben a kérdésben nincs igaza.

KORRUPCIÓS ÜGYEK

A 2006–2010-es ciklusban a megszorító intézkedések és az első két évet domináló reformpolitika mellett a szocialista politikusokat érintő korrupciós ügyek határoztak meg egy hosszabb időszakot. A második Gyurcsány-kormány kezdeti másfél évét teljesen elkerülték az ilyen típusú botrányok, amikor azonban az első – a Zuschlag-ügy – nyilvánosságra került, annál nagyobb vihart kavart. Zuschlag János letartóztatása, majd a bírósági tárgyalások elemi erővel jelentek meg a sajtóban: 2007 szeptemberében és októberében, majd a per folytatásakor, 2008 májusában és 2009 februárjában is ez volt az első számú hír a politikai napirenden. E hatás mellett eltörpült Gyurcsány Ferencnek a botrány kitörésekor tett kezdeményezése a hét pontból álló „köztisztasági csomagról”, amely többek között új párt- és kampányfinanszírozást, valamint az összeférhetetlenségi szabályok szigorítását célozta volna meg (MTI 2007). A médiaellenes általános, kevésbé differenciált jellegét jelzi, hogy önmagában ez az ügy sem keltett kedvező hatást, ráadásul a miniszterelnöknek ez a javaslata – amelyhez még népszavazási kezdeményezés is tartozott – sem valósult meg.

A korrupciós esetek napirendformáló erejét jelzi, hogy az erzsébetvárosi ingatlanbotrány is hasonlóan fontos üggyé vált a ciklus második felében. Az eset kirobbanásakor, 2008 decemberében és 2009 januárjában, amikor még „csak” helyi SZDSZ-es politikusokat gyanúsítottak, rögtön a legnagyobb napirendi hatást kiváltó üggyé vált. Hunvald György szocialista polgármester letartóztatása, majd fővárosi közgyűlési mandátumáról történő lemondása szintén 2009. első hónapjainak fontos hírei közé tartoztak, de az ügy legnagyobb visszhangot kiváltó eleme az volt, amikor kiderült, hogy Hunvald a börtönben is kapja fizetését (Népszabadság 2009). E hír jelentőségét illusztrálja, hogy nyilvánosságra kerülését követően, 2009. szeptemberben még a BKV-botrány aktuális fejleményeinél is nagyobb hatásúnak bizonyult.

A politikusi visszaélésekkel kapcsolatos ügyek a leginkább a Bajnai-kormány dolgát nehezítették meg. 2009. júliustól a 2010-es választásig minden hónapban szerepeltek korrupciós ügyek a legfontosabb ügyek listáján, öt alkalommal ráadásul a hónap legnagyobb hatású híreként. Négyeszer a BKV-botrány, egyszer a már említett Hunvald-ügy árnyékolta be erőteljesen Bajnai válságkezelő munkáját. A fővárosi közlekedési vállalat humánpolitikai igazgatójának százmillió végkielégítése még a nyáron a politikai hírek élére repítette a BKV-botrányt, amely az év hátralévő részében is stabilan része maradt a híradásoknak. Legfontosabb hírré azonban legközelebb csak akkor vált, amikor az ügy hullámai Hagyó Miklós szocialista főpolgármester-

helyettest is elérték (Figyelő 2010). 2010. januártól három hónapon át a BKV-ügy – Hagyó lemondása, a BKV több vezetőjének letartóztatása, a Nokia-dobozos botrány – bizonyult a napirend legnagyobb hatású hírének. Ez egyben azt is jelentette, hogy a BKV-botrány a 2010-es választási kampány legmeghatározóbb témájává vált, sok és könnyen kihasználható muníciót adva a változást és tiszta közéletet követelő politikai erőknél. A korrupcióellenes retorikára nem is nyílhatott volna alkalmasabb pillanat: a ciklus utolsó két és fél évéből 11 hónapban ilyen ügyek uralták a napirendet.

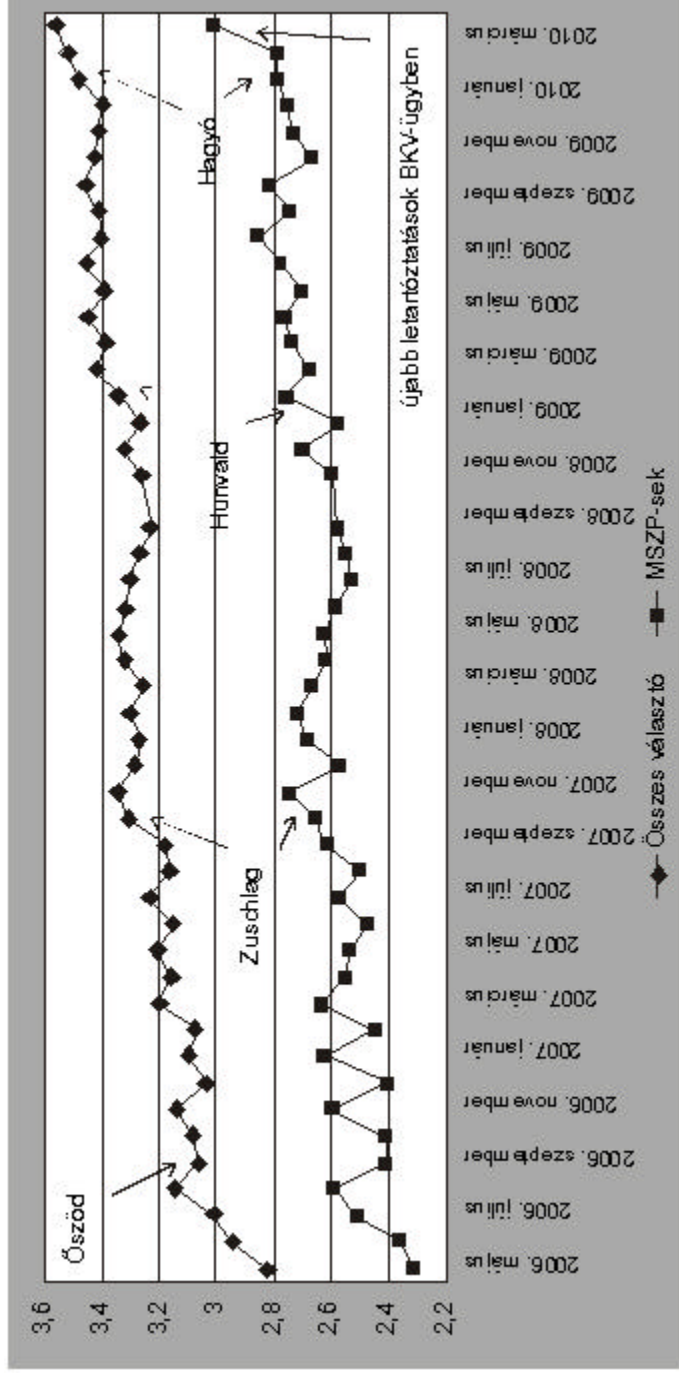
A megszorítások kapcsán már láttuk, hogy a Bajnai-kormány és az MSZP helyzete a 2009. tavaszi támogatottsághoz képest a korrupciós botrányok következtében nem lett rosszabb. Abban azonban szerepet játszhattak ezek az esetek, hogy hiába javult némileg a közhangulat a Gyúrcsány Ferenc lemondása és a miniszterelnök-keresési ügyet követő mélyponthoz képest (2009. márciusban 6, egy évvel később 15 százalék szerint mentek jó irányba a dolgok), a Bajnai-kormány elődjénél jobb megítélése nem járult hozzá az MSZP támogatottságának emelkedéséhez.

Ahogy az idősorunkból kiderül (3. ábra), a ciklus végére még a megmaradt szocialista „kemény mag” is korruptabbnak tartotta az MSZP-t, mint négy évvel korábban a teljes társadalom.

A korrupciós botrányok által okozott kárt jelzi, hogy a társadalom viszonylag gyorsan és egyértelműen reagált a botrányokra: Zuschlag, Hunvald, majd Hagyó letartóztatása után azonnal jelentősen emelkedett a szocialista pártot korruptnak tartók aránya – és csökkent a párt népszerűsége. Két korrupciós ügy közötti időszakban a korábbinál magasabb szinten stagnált az MSZP-t korruptnak tartók aránya. Tehát a választók jó része és a megmaradt szocialista hívek is figyelték a politikai napirendet, és még az adott hónapban, vagy a következőben reagáltak rá. Ez valószínűsíti, hogy az eseményeknek nincs késleltetett hatásuk, ugyanakkor korántsem lehetünk biztosak benne, hogy más ügyeknél nem nagyobb-e az időkülönbség: az ügy jellege is befolyásolhatja a „késés” nagyságát (Török 2005, 117–118). Az viszont egyértelműnek tűnik, hogy a választók memóriája jó, legalábbis, ha a napirenden kiemelten szereplő ügyekről van szó: sem a pártpreferencia-adatokban, sem ebben a „korrupciós indexben” nem tapasztaltunk olyan korrekciót, ami a korábbi zuhanást okozó események hatásának elenyészésére utalt volna. A fokozatos visszaesés arra enged következtetni, hogy a sok kellemetlen hír az idők során összegződött az állampolgárok fejében.

3. ÁBRA

Az MSZP „korrupciós indexe” a közvéleményben

Megjegyzés: átlagpontok 4-es skálán. 1 = egyáltalán nem jellemző, hogy tisztázatlan pénzügyei vannak, 4 = nagyon jellemző, hogy tisztázatlan pénzügyei vannak

KÖVETKEZTETÉS

Az elméleti részben megfogalmazott hipotéziseinket szinte kivétel nélkül elvetettük. A társadalom legnagyobb része tájékozott volt a ciklus kulcsfontosságú eseményeiről. Az elmúlt négy év legfontosabb témái egyszerűek, könnyen értelmezhetőek voltak, így azoknak a társadalmi csoportoknak az érdeklődését is felkeltették, amelyeket egyébként hidegen szokott hagyni a politika. A hüvelykujj-szabály alapján az volt várható, hogy ezek a könnyen átélethető események gyorsabban és drasztikusabban változtatják meg a preferenciákat. A „húsa vágó” megszorítások és a korrupciós ügyek hatása volt a legkönnyebben nyomon követhető: az előbbieket esetében nemcsak az anyagi szempontok, hanem az ellentétes választási ígéret, és ebből következően az érzelmi motívumok is szerepet játszhattak, utóbbiak az MSZP visszaerősödésének esélyét vették el a ciklus utolsó évében. A vizitdíj, aapidíj és a tandíj szintén egyszerű fogalmak, de a hozzájuk kapcsolódó reformkonceptió már nem az – a hatás sem volt „vegytisztá”, de a ciklus első felében nagy szerepet játszottak az MSZP támogatottságának lépcsőzetes eróziójában. Ugyanakkor a 2006. őszi események, a 2009-es miniszterelnök-váltás vagy a BKV-botrány szintén a könnyen átlátható és értelmezhető ügyek közé tartoztak – mégsem eredményeztek azonnal kimutatható elmozdulást az erőviszonyokban.

Életszerűnek tűnik, hogy sok választó a megszorítások miatt már 2006 őszére elpártolt a szocialistáktól, és így számukra hiába voltak esetleg elfogadhatatlanok a későbbi, nagy visszhangot kiváltó események, ezek már nem csökkentették tovább az MSZP népszerűségét. A megmaradt tábor lassan tovább szűkült a folyamatosan érkező kellemetlen ügyek következtében, de a „kemény magot” ezek az ügyek sem ingatták meg. Ugyanakkor az állandósuló negatív hírfolyam – és az ezen keresztül kialakuló általános véleményáramlat – szinte bebetonozta a kiábrándult szavazókat a bizonytalanok vagy más pártok táborában. E gondolatmenetből adódóan az elemzés alapján elsőre hatástalannak tűnő ügyeknek is lehetett jelentőségük – például abban, hogy a Bajnai-kormány alatt a naprendi harcokban már valamivel jobban teljesítő szocialista párt sem volt képes az elvándorolt hívek visszaszerzésére, de az ellentábor mobilizációját is segíthették ezek az ügyek. Meg kell említeni, hogy a Gyurcsány Ferenc körüli hangulat is hozzájárulhatott a „napirendi logika” felborulásához: miniszterelnökségének vége felé olyan elsöprően negatív véleményklíma alakult ki vele kapcsolatban, hogy még azokat a programelemeit is tiltakozás és erőteljes kritika fogadta, amelyek „normál” körülmények között akár népszerűek is lehetek volna. A negatív véleményklíma olyan ügyeken alapulhatott, amelyek hónapokkal vagy akár évekkel napirendi jelenlétük után is képesek voltak befolyásolni a közgondolkodást, elemzők például még 2008-ban is „őszödi paradigmáról” beszéltek.

A sorrendiség szerepe mellett azt is joggal feltételezhetjük, hogy a kumulatív hatás is hozzájárulhatott az erózióhoz. Azért sem lehetett minden esetben erős a kapcsolat az MSZP támogatottságának alakulása és a napirend trendje között, mert a választó nem feltétlenül akkor bünteti meg a pártját, amikor a legjobban felháborodik egy adott ügyön. Számos szocialista szimpatizáns türelme, hűsége a sok rossz hír miatt fokozatosan fogyott, mígnem egyszer csak betelt a pohár, és „otthagyták” az MSZP-t. A kiábrándulás hátterében azonban nagyon sok motívum állhatott, nem feltételezhetjük, hogy csak az adott hónap eseményei miatt pártoltak el. Havi panelvizsgálatokkal ezek a hipotézisek magabiztosabban eldönthetőek lettek volna.

Több tényező is szerepet játszhatott abban, hogy a megszorításoknak, a sikertelen reformoknak és a korrupciós ügyeknek volt a legnagyobb hatásuk a pártválasztásra. Ezek a témák hosszú hónapokon keresztül uralták a napirendet, és azért is tudták ilyen nagymértékben meggyengíteni a köteléket a párt és szavazói között, mert a kormányzásból a leginkább látható ügyek – első sorban az egészségügyi reform és a megszorítások – éppen az MSZP korábbi vonzerejének két legfőbb elemén, az állami gondoskodás melletti elkötelezettségén és a konfliktuskerülő politikai habituson ejtettek komoly sebet. Azonban van egy másik olvasata is a kiemelt témák jelentőségének.

A napirendelemzésben nemcsak az számít, hogy mely ügyek kerültek a figyelem középpontjába, hanem az is legalább ilyen fontos, hogy milyen események voltak azok, amelyek nem jutottak el a szavazókhoz. Amikor az emberek az MSZP-ről döntöttek, akkor a tanulmányunkban bemutatott események alkották a legkiemelkedőbb szempontokat, amelyek kiszorítottak számos más, a szocialista párt számára kedvezőbb szempontot. Például a korábbi választásokon sokak számára az egyik legsúlyosabb érv az volt az MSZP mellett, hogy konszenzusra törekvő erő, szemben a „hataloméhes” Fideszsel. Amellett, hogy az MSZP ebből a profiljából sokat veszített az évek alatt, nem volt olyan történés, amely a Fideszről alkotott képen változtatott volna. Minden bizonytalansággal döntő szerepe volt annak, hogy a választók számára a Fideszsel kapcsolatos megfontolások elveszítették a jelentőségüket, mert többségük a vizsgált ügyekre fókuszált. Tehát nem a Fidesz lett „mérsékelt” a szavazók szemében, hanem a napirend – a *priming-elméletnek* megfelelően – hangolta át úgy a versenyt, hogy a választás lényegében az MSZP számára kedvezőtlen ügyekről szólt. Ebből következően csak nagyon kevés szavazót érdekelt 2010 áprilisában, hogy a Fidesz mennyire konszenzuserősítő vagy milyen következményei lehetnek a kétharmados parlamenti többségnek.

FÜGGELÉK

FI. TÁBLÁZAT

A legfontosabb ügyek észlelését meghatározó tényezők (logisztikus regresszió, esélyhányadosok)

	2006. május	2006. június	2006. július	2007. január	2007. március	2007. október	2009. január	2009. március	2009. április	2010. február
	megszorítás várható	megszorítások	megszorítások	áremel-kedések	vízitűj és lórházi napdíj bevezetése	Zuschlag	13. havi bér emelése	Humwald	Gyurcsány lemond	BKV-Hagyó
Politikai érdeklődés	0,546	0,635					2,117			
Fidesz	1,696		1,439			1,527			2,102	1,415
MSZP		0,689			0,403		0,348			0,648
Diplomás				2,478		0,721	0,544	3,804		
Budapesti	1,710	3,450								
Fiatalkorú					0,598					
Nyugdíjas				0,694						
Falu				0,662			1,893		0,699	0,783
8 általános					1,571					
Nagylétkorú	0,032	0,030	0,064	0,039	0,052	0,020	0,071	0,100	0,034	0,031
R ²										

Forrás: Medián havi omnibuszok.

Megjegyzés: logisztikus regressziómodellek, exponenciális béták. A függő változó az ügyek észlelése zárt kérdésre (1 = a három legfontosabb ügy közé sorolta, 0 = nem tartotta fontosnak). A független változók dummyk.

IRODALOM

- Berkowitz, D. 1992. Who sets the media agenda? The ability of policymakers to determine news decisions. In J. D. Kenamer (szerk.). *Public opinion, the press, and public policy*. Westport, CT Praeger. 81–102.
- Cohen, B. C. 1963. *The press and foreign policy*. Princeton, Princeton University Press.
- Converse, P. E. 1964. The Nature of Beliefs System in Mass Public. In David, E Apter (szerk.). *Ideology and Discoment*. Free Press.
- Csigó Péter 2005. Közéleti diskurzusok és identitások a népszerű média terében. Miért nincs hatásuk a kereskedelmi híradóknak? *Médiakutató* (4.).
- Enyedi Zsolt 2006. A befagyott felszín, és ami alatta van. A 2006-os választás és a magyar pártrendszer. In Karácsony Gergely (szerk.). *Parlament választás 2006. Elemzések és adatok*. Budapest, DKMKA, 205–228.
- Gerbner, G. 1969. Toward „Cultural Indicators”: The analysis of mass mediated public message systems. *Educational Technology Research and Development*, 17. (2.), 137–148.
- Green, J.–Hobolt, B. S. 2008. Owing the issue agenda: Party strategies and vote choices in British elections *Electoral Studies*, 27. (3.), September 2008. 460–476.
- Inglehart, Ronald 1977. *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*, Princeton, Princeton University Press.
- Iyengar, S.–Kinder, D. R. 1987. *News that Matters*. Chicago, University of Chicago Press.
- Karácsony Gergely 2005. A történelem fogságában. Generációk, életutak és politikai preferenciák Magyarországon. In Angelusz Róbert–Tardos Róbert (szerk.). *Törések, hálók, hidak. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon*. Budapest, DKMKA.
- Karácsony Gergely 2009. Az eltűnt szavazók nyomában – A magyar pártrendszer átalakulásáról. *Magyar Narancs*, 21. (51–52.), 2009. december 17.
- Kiousis, S.–McCombs, M. 2004. Agenda-Setting Effects and Attitude Strength: Political Figures during the 1996 Presidential Election. *Communication Research*, 31. (1.), 36–57.
- Klapper, J. T. 1949. *The effects of mass communication*. New York, Columbia University, Bureau of Applied Social Research.
- Lazarsfeld, Paul F.–Berelson, B.–Gaudet, H. 1944. *The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*. New York, Columbia University Press.
- McCombs, M.–Shaw, D. L. 1972. The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36. 176–187.
- McCombs, M. 2004. *Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion*. Cambridge, Polity Press.
- Petrocik, J. R. 1996. Issue-Ownership in Presidential Elections with a 1980 Case Study. *American Journal of Political Science*, 40. 825–850.
- Roessler, P. 2008. Agenda-Setting, Framing and Priming. In Dornsbach, W.–Taugott, M. (szerk.). *The Sage Handbook of Public Opinion Research*. London, Sage.
- Scheufele, D. A.–Tewksbury, D. 2007. Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication*. 57. (1.), March 2007. 9–20.

- Son, Y. J.–Weaver, D. H. 2006. Another Look at What Moves Public Opinion: Media Agenda Setting and Polls in the 2000 U.S. Election. *International Journal of Public Opinion Research*, 18. (2.), 174–197.
- Tóka Gábor 2005. A magyarországi politikai tagoltság nemzetközi összehasonlításban. In Angelusz Róbert–Tardos Róbert (szerk.). *Törések, hidak, hálók. Választói magatartás és politikai tagolódás Magyarországon*. Budapest, DKMKA, 17–64.
- Török Gábor 2005. *A politikai napirend*. Budapest, Akadémiai.
- Weaver, D. H. 1991. Issue salience and public opinion: Are there consequences of agenda-setting? *International Journal of Public Opinion Research*, 3. (1.), 53–68.
- Yoon, Y. 2005. Legitimacy, Public Relations, and Media Access. Proposing and Testing a Media Access Model, *Communication Research*, 32., (6.), 762–793.
- Zaller, J. 1992. *The Nature and Origins of Mass Opinion*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Zaller, J. 1999. *A Theory of Media Politics. How the Interests of Politicians, Journalists, and Citizens Shape the News*. Nem publikált kézirat. <http://www.ssc-net.ucla.edu/polisci/faculty/zaller/media%20politics%20book%20.pdf>, utolsó leoltve: 2010. december 28.

INTERNETES FORRÁSOK

- Figyelő (2006): Gyurcsány: „El lehet menni Magyarországról!” http://www.fn.hu/belfold/20060615/gyurcsany_el_lehet_menni_magyarorszagrol/
- Figyelő (2010): Magára hagyatva. A BKV-botrány politikai szálai. http://www.fn.hu/hetilap/20100202/hagyokontra_kocsis_a_bkv_es_a_politika/
- HVG (2008): Gyurcsány négy rendkívüli, átmeneti intézkedést javasolt. http://hvg.hu/itthon/20081028_gyurcsany_intezkedesek
- Index (2006): Műsorváltozás: Gyurcsány szöveget intéz a néphez. <http://index.hu/belfold/szozat/727p/>
- Index (2008): Az MSZP visszavonná a pénztártörvényt. <http://index.hu/belfold/mpt0505/>
- Magyar Narancs (2007): „Meglépődnék, ha 2010-ben nem Gyurcsány nyerne”. Interjú Dessewffy Tibor szociológussal. 19. évf. 11. szám, 2007. március 15.
- Magyar Nemzet (2006): Reform helyett pénzbehajtás? <http://www.mno.hu/portal/357083>
- Magyar Távirati Iroda (2007): Az MSZP szombaton kidolgozza javaslatait a kormányfő köztisztasági csomagjáról. <http://mti.hu/cikk/232771/>
- Medián (2010): Hogyan szavaztak a magyarok 2010 áprilisában? <http://www.median.hu/object.7c017750-53b9-4a03-87c6-a771ce519bb8.ivy>
- Népszabadság (2009a): Gyurcsány kiterítette lapjait. http://nol.hu/belfold/gyurcsany__3_-_3_5_szazalekos_lesz_a_visszaeses
- Népszabadság (2009b): Megszavazták: Hunvald tovább kapja a fizetését http://www.nol.hu/belfold/megszavaztak_hunvald_tovabb_kapja_a_fizeteset
- Origo (2006): Adók, árak emelésével nyit az új kormány. <http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20060610gyurcsany.html>
- Origo (2007): Az MSZP-nek nem sürgős a biztosítási reform. <http://www.origo.hu/itthon/20070904-egeszsegbiztositasi-reform-az-mszpnem-nem-surgos-a-meggyezes.html>